

Izvori za istorijata na Trakija i trakite. Tom. I (*Fontes historiae Thraciae Thracumque*), I, Izdatelstvo na Bălgarskata Akademija na Naukite, Sofia, 1981, 330 p.

Aşa cum scriu în prefaţă editorii, interesul în Bulgaria pentru izvoarele istoriei Traciei şi tracilor datează din 1915, când D. Decev şi G. Kacarov publicau 11 fragmente sub titlul *Izvoare ale istoriei vechi şi geografiei Traciei şi Macedoniei*, reluate în 1949 într-o ediţie lărgită. În ultimii ani, Institutul de tracologie din Sofia a întreprins, prin colectivul mai larg al său specializat în surse, o operă sistematică între ale cărei rezultate meritorii se numără şi volumul întâi de izvoare greco-latine pe care-l prezentăm aici, editat de Velizar Velkov, Zlatozara Gočeva şi Vasilka Tăpkova-Zaimova, sub redacţia ultimelor două şi a lui Georghi Mihailov şi Alexandăr Fol. Un grup eminent, cum se vede, care a adunat pentru acest volum surse începând de la Homer până în sec. V î.e.n. Au fost introduse de asemenea şi scholiile la o serie întreagă din textele editate şi traduse în limba bulgară; pentru toate s-au folosit ediţii dintre cele mai bune. La fiecare autor antic apare la început o scurtă notă biografică, iar textele şi traducerea lor mai ales sînt îmbogăţite cu aparatul critic corespunzător.

Din dispunerea textelor în volum rezultă predominanţa înclinaţiei filologice asupra celei istorice a editorilor. Afirmăm aceasta întrucît ordinea cronologică strictă folosită de obicei în *corpora* de izvoare apare întrucîtva ruptă prin gruparea pe categorii literare a surselor. Astfel, după poezia epică înglobînd pasajele alese din Homer — traduceri: Al. Milev, Cv. Lazova, V. Popova — imnurile homerice — V. Popova — fragmente ale altor epici greci — Cv. Lazova — şi Hesiod — L. Gaidova —, urmează fragmente din 11 lirici — Em. Kazandjiev — apoi din Pîndar — Zl. Gočeva —, după care se grupeză fragmente din tragici — Sv. Ianakieva, L. Gaidova şi D. Boiadjiev —, din Aristofan — K. Kostakiev — şi din 15 poeţi comici — Cv. Lazova. Volumul se încheie cu fragmente din primii istorici mari ai antichităţii, Herodot — Iv. Venedikov şi D. Boiadjiev — şi Tucidide — Al. Foi —, nu înainte unei serii de pasaje extrase din logografi — Al. Foi.

În general, textele alese de autorii folosiţi în acest prim volum sînt bine selecţionate şi devin utile, cu discernămintul corespunzător, ca surse de informaţie pentru istoria Traciei, triburilor trace şi a contactelor acestora cu alte civilizaţii. Se pare de altfel, prin generozitatea pasajelor culese şi traduse, că acest din urmă fenomen, adică realităţile privind zonele de contact, a şi reprezentat unul din criteriile alcătuirii volumului întâi din *corpus*. În care viziune este probabil că şi următoarele volume vor beneficia de o formaţie relativ extensivă. De remarcat totuşi că, la volumul prezent chiar, criteriul nu funcţionează echivalent pentru toţi autorii, întrucît, spre exemplu, pasajele din Homer sînt deosebit de largi, uneori chiar faţă de interesul direct sau indirect prezentat. În timp ce, la alţi autori, s-a renunţat la numeroase fragmente privind zonele „de contact” ale neamurilor trace, sau chiar referitoare la populaţiile aflate în contact direct cu ele. În această situaţie sînt, de pildă, pasaje din Herodot, de felul unora din cartea a IV-a (8; 17 ş.a.), unele atestînd chiar realităţi probate arheologic şi în Tracia (IV, 71 ş.a.). La Tucidide în schimb selecţia a fost cu mult mai generoasă. Revenind la *Iliada*, fragmentul din cîntul II, v. 856—857 putea continua şi cu

cel pomenindu-l pe Hromis, conducător al misienilor, iar la Eschil erau de adăugat şi fragmente ca 73 din Prometheus Descătuşat şi 155 din Niobe. Apar totuşi alte fragmente ca acelea din Alecu de la p. 61 — Ahile şi Sciţia — şi din Anacreon (p. 63, cîntul III, frg. 43), a căror prezenţă nu era neapărat necesară, mai ales prin comparaţie cu absenţa altora, şi pentru care criteriul amintit mai înainte funcţionează din nou într-o măsură sau alta.

Nu insistăm mai mult asupra exemplului de felul celor de mai sus, mai ales că, pe de o parte, de la o anumită limită criteriile posibile de selecţie pot deveni şi subiective (pentru redactor sau recenzent), iar pe de altă parte, în linii mari ansamblul volumului nu pierde din valoarea documentară. De altfel, sînt convinşi că specialiştii bulgari au discutat îndelung şi, cum se vede, cu rezultate folositoare, înainte de a trece la lucrul al cărui rezultat face obiectul acestor rînduri. Folosul, cred, ar fi fost cu atât mai mare dacă expresia concentrată a acelor discuţii ar fi stat în fruntea prezentului volum, în primul rînd ca o sumă de criterii ale selectării textelor, atît pentru editori, cit şi pentru cititori.

Cunoştinţele modeste ale semnatarului acestor rînduri în limba bulgară nu permit decît o apreciere generală a efortului autorilor traducerilor de a fi cit mai fidel conţinutul antic al textelor, chestiune dificilă pentru orice traducere de acest fel într-o limbă modernă. Las deci în seama specialiştilor bulgari observaţiile ce s-ar putea face la acest capitol.

Lucrarea se încheie, înaintea tablei de materii, unde sînt indicaţi şi autorii traducerilor la fiecare text, cu un deosebit de util şi bine întocmit indice de nume şi locuri care include şi numele populaţiilor diverse. Se simte nevoia însă şi a unor *realia* ca să le spunem aşa; adică, s-ar fi putut adăuga şi elementele esenţiale de viaţă materială, socială şi spirituală. E drept că unele din acestea sînt parţial rezolvate de notele de la subsolul paginilor (cu trimiteri de la traducere), dar ele nu înlocuiesc selecţia de care vorbeam. Şi pentru că m-am referit la aparatul critic, trebuie să amintesc că acolo se observă situaţii în care era de aşteptat să se ofere, pe scurt, şi sursa informaţiei — spre exemplu n. 43 şi 44 de la p. 23 (ş.a.), pentru ultima existînd şi indicaţii privind originea neindoeuropeană a carilor. În sfîrşit, există din păcate, umbrind întrucîtva efortul meritoriu al editorilor, şi alte greşeli de tipar în afara celor din erată, din care notăm aici: p. 12: v. 845—850 şi nu 545—550; p. 37: cîntul XVI şi nu XIV; p. 42—43: versurile 77—79 şi 228—237 sînt, se înţelege, din cîntul XXIV.

Înainte de a încheia, ţin să-i felicităm călduros încă o dată, şi pe această cale, pe cercetătorii bulgari pentru acest prim rezultat de reală valoare în culegerea şi publicarea surselor literare privind istoria Traciei şi tracilor. Le urez deci să-şi continue cu spor întreprinderea începută, aceasta fiind de folos real tuturor cercetătorilor istoriei vechi din Peninsula Balcanică şi, bineînţeles, tracologilor în primul rînd. Pornind de la acest interes comun şi de la colegialitatea şi prietenia ce caracterizează relaţiile între cercetătorii noştri am notat şi observaţiile de mai sus.

Al. Barnea

Pernik, tom I, Poselišten jivot na hlymna Krakra ot V hil. pri n.e. do VI v. na n.e., Sofia, 1981 (Editura Academiei bulgare de ştiinţe), 272 p. Redactor responsabil: Teofil Ivanov; autori: Iordanka Čangova, Ana Raduneva, Venecia Liubanova, Vasilka Gerasimova-Tomova şi Iordanka Iurukova.

Krakra este o colină (avînd înălţimea de circa 800 m peste nivelul mării) care se află la sud-vest de Sofia. Dealul Krakra este mărginit la sud de Golo Bardo, iar la răsărit şi nord-est de Vitoşa şi, respectiv, Liulin. Prin apropiere curg rîurile Struma, Martnica şi Rudarska, ceea ce creează condiţii propice de viaţă în regiunea dată.

În acest loc, un harnic colectiv de arheologi, condus cu competenţă de I. Čangova, a efectuat, pe parcursul mai multor ani, cercetări arheologice sistematice. Investigaţiile ştiinţifice de pe colina Krakra au scos la lumina zilei vestigii arheologice databile din mileniul V î.e.n. şi pînă în plină epocă medievală.